AVİM Yorum • No: 2018 / 7 • Ocak 2018

AVRUPA, AVRUPA BİRLİĞİ VE AVRUPA'NIN AYRIŞMASI

Alev KILIÇ

Avrupa nedir, neresidir, Avrupa Birliğinin Avrupa içindeki yeri, anlamı nedir soruları, elli beş yıldır Avrupa Birliğine dahil olmayı dış politika hedefi yapan Türkiye için günümüzde yeniden irdelenmesi, açıklık kazandırılması ve yanıt bulunması gereken konular olarak ortaya çıkmaktadır.

Avrupanın coğrafi sınırları üzerinde, ilk öğretim ders kitaplarından itibaren yer aldığı şekliyle, özetle Atlantikten Urallara uzanan bir kara parçası olduğu konusunda bir tartışma bulunmamaktadır. Avrupanın, dönemler içinde farklılıklar gösterebilen, siyasi sınırlarına gelince, İkinci Dünya Savaşından sonrası itibarıyla, Türkiyenin de kurucu üyeleri arasında yer aldığı Avrupa Konseyi ile şekillenmeye başlamış ve Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra, 47 ülkeyi kapsayan bugünkü en geniş sınırlarına ulaşmıştır. Diğer bir ifadeyle Avrupanın siyasi sınırları; Rusya, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycanı da kapsayacak şekilde doğuya genişlemiştir.

Bu geniş coğrafyada ortak değerler oluşturmak yönünde 1949 yılında Fransanın Almanya sınırında stratejik ve tarihi çekişmelere sahne olan Strasburg kentinde kurulan Avrupa Konseyi öncü ve önemli bir işlev üstlenmiştir. Demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü konularında kalıcı ve bağlayıcı ilkeler yerleştirmiştir. Bütün üyelerinin benimsemek zorunda olduğu İnsan Hakları Sözleşmesi ve kararları tüm üyeler için bağlayıcı olan ve iç hukuk mercilerinin üstünde yer alan İnsan Hakları Mahkemesi ortak değerlerin tüm üyelerce eşit şekilde denetlenmesinin ve uygulanmasının yolunu açmıştır. Avrupa Konseyi, Avrupa kimliği ve ortak değerler konusunda da tüm üyelerini ve halklarını temsil edebilmeyi ön gören liberal, çoğulcu bir yaklaşıma sahip olmuş, kültür farklılıklarının Avrupanın zenginliği olduğunu kuvvetle vurgulaya gelmiştir.

Bu eşitlikçi yaklaşım ve her ülkenin denetim gücüne sahip olduğu sistem, reel politikanın doğası gereği, güçlü tarafları farklı bir düzen arayışına yönlendirmiştir. Tabiatıyla, bu arayışın makul ve aksi iddia edilemeyecek bir gerekçesi ortaya konmuştur. Avrupa Konseyinin eksik olan, hiç bulunmayan bir alanı, ekonomik kalkınmayı geliştirecek ekonomik işbirliği ve ekonomik birlik oluşturulması yapılanmasıdır. Dolayısı ile, Avrupada farklılaşmanın ve gruplaşmanın adımı Avrupa Ekonomik Topluluğunun kurulması ile atılmıştır. Bu topluluk zaman içinde Avrupa Birliğine dönüşürken, Avrupa Konseyinin ilgi ve yetki alanına giren konularda da, bir Adalet Divanı da dahil olmak üzere, kendi mekanizmalarını kurmuş, Avrupanın Birliğini, bütünlüğünü ve ortak değerlerini yönlendirir konuma gelmiştir. Sembolik bir örnek vermek üzere altı çizilecek bir üstlenme bizzat

bayrakta yaşanmıştır. On iki yıldızlı AB bayrağı 1999 yılına kadar Avrupa Konseyinin kullandığı bayraktı. Avrupa Konseyi kuruluşunun ellinci yıldönümünde bayrağını değiştirmeyi kabul etme durumunda bırakılmıştır.

Yukarıdaki gelişmelerin ışığında, üyelerinin tamamı aynı zamanda Avrupa Konseyi üyesi olan Avrupa Birliğini bir başka bakış açısından, ayrılıkçı bir gruplaşma olarak tanımlamak söz konusudur. Ayrılıkçılığın dikkat çeken bir yönü, ortak değerlerin ve Avrupa kimliğinin, bu dar gruplaşma tarafından Avrupa değerleri tanımlamasıyla kendilerince belirlenmesi olmaktadır. Bu sübjektif yaklaşımın bir sonucunu, AB ülkelerinde günümüzde giderek belirginleşmeye başlayan, ırkçı ve dinci ayırımcılıkta ve yükselen aşırıcılıkta görmek mümkündür. Bugünkü görünümüyle AB projesi, üyelerinin ekonomik gelişmesine ve zenginleşmesine, farklı oranlarda da olsa, gerçek bir katkı sağlamış ve bu yönüyle bir cazibe odağı olmuştur. Diğer taraftan, ideal uygarlık ölçülerinden giderek uzaklaşmış ve çağdaş uygarlık düzeyi için bir örnek oluşturma vasfından çok şey kaybetmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundaki temel hedeflerinden önde geleni, Cumhuriyetin kurucusu Atatürkün kendi ifadesi ile muasır medeniyet seviyesine (çağdaş uygarlık düzeyine) ulaşmak olmuştur. Bugüne değin çağdaş uygarlık düzeyi esas itibarıyla, ileri teknoloji ve moral değerlerde öncülük rolü itibarıyla Batı uygarlığı ile özdeşleşmiş bir konumda görülmekteydi. Günümüzde bu algılamayı sorgulayabilecek gelişmelere şahit olunmaktadır. Türkiye bakımından Atatürkün gösterdiği hedef değişmemiştir. Ancak küresel gelişmeler sonucu, yeni yönlere bakma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu küresel gelişmelerin başında, Türkiyenin yeni jeopolitiği gelmektedir. Türkiye artık Soğuk Savaş dönemindeki Batının uç noktası, en doğusu olmaktan çıkıp, küresel gelişmelere ve dengelere hızla damgasını vurmaya başlayan Doğunun da en batısı olma konumunu değerlendirmek durumuna gelmektedir. Bu yaklaşımı Batıdan kopma veya uzaklaşma veya bir alternatif arama arayışı olarak yorumlamak yanlış ve yanıltıcıdır. Türkiye artık hem Doğulu hem Batılıdır. Oluşmakta olan Avrasyanın merkez bölgesinde yer almaktadır. Avrupa ile Asyayı bağlayan, ulaşım olanağı sağlayan iki ülkeden birisidir. Bu konumunun getirebileceği avantajları olduğu kadar olabilecek sakıncaları da dikkatle yeniden değerlendirmek durumundadır.

Bu gelişmeyi Türkiye açısından Batıyı en yakınında temsil eden Avrupa Birliğinin de duyarlılıkla izlemesi kaçınılmazdır. ABnin ayrılıkçı yaklaşımı Türkiye bakımından tescillidir. Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin hakketmediği ve Birliğin kendi kurallarına göre dahi ehil olmadığı halde üyeliğe alınması Türkiyenin önünün kesilmesi çabasının göstergesi olmuştur. Bulgaristan ve Romanyayı alelacele içine alıp Birliğin doğu sınırlarını Yunanistanı da içeren bu hat üzerinde çizip, Türkiyeyi ayrılmaz parçası olduğu Balkanların da dışına itme çabası da halen güncelliğini korumaktadır. Irkçı ve dinci ayırımcılığın bir tezahürü de Birliğin Azerbaycan ve Ermenistana karşı farklı yaklaşımlarında ortaya çıkmaktadır. Sokaktaki insanın anlayacağı bir örnek, ABnin en üst dereceli temsilcisinin bölgeyi resmi ziyaretinde, Ermenistanı Avrupa ailesinin bir ferdi olarak nitelemesi, Azerbaycanı ise bir dost olarak görmesi ile kayda geçmiştir.

Avrupa kıtasının ve Avrupa kimliğinin kapsayıcı kuruluşu olan Avrupa Konseyinin kurucu üyelerinden olan Türkiyenin Avrupalı kimliği ile ilgili onaya veya icazete ihtiyacı bulunmamaktadır. Tarihi ve coğrafi konumu ve kültürel değerleri bunun için yeterlidir.

Diğer taraftan, Türkiyeyi eşsiz, kendine özgü kılan özelliği, aynı zamanda Asyalı olması, Birliği Orta Asya ve ötesine taşıyabilecek olanaklara sahip bulunmasıdır. Önümüzdeki dönem Türkiyenin bu değişken koşullarda nasıl bir denge içinde hareket edeceğini kuşkusuz ülkenin çıkarları yönlendirecektir. Bu çıkarların karşılıklı kazanca dönüşmesinde ise Avrupa Birliğinin Türkiyeye karşı bugüne kadar gözetmediği önemli sorumlulukları bulunmaktadır.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: KILIÇ, Alev. 2026. "AVRUPA, AVRUPA BİRLİĞİ VE AVRUPA'NIN AYRIŞMASI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2018 / 7. Ocak 29. Erişim Kasım 08, 2026. https://www.avimbulten.org/tr/Yorum/AVRUPA-AVRUPA-BIRLIGI-VE-AVRUPA-NIN-AYRISMASI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır